

дозволяючи їй адаптуватися до нових обставин і контексту, що змінюється.

Рікер також звертає увагу на етичні та соціальні аспекти наративної ідентичності. Він стверджує, що наративи не лише особисті, а й глибоко соціальні, оскільки формуються у контексті культурних норм та очікувань. Індивіди обирають і реконструюють свої історії у таким спосіб, щоб відповідати чи оскаржувати соціальні ролі та стандарти, що дозволяє стверджувати свою унікальність чи належність до певної соціальної групи.

Спільний розгляд дискурсивних та наративних механізмів конструювання та підтримання ідентичності у постмодерній реальності дозволяє представити її як складний, багатогранний феномен, що формується у процесі соціально-індивідуальних комунікативних практик. Ідентичність постає як результат впливу культурних та соціальних змін на особистість, так і активної участі самого індивіда у процесі свого самовизначення у світі, що змінюється.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ricoeur P. Time and narrative / trans. by K. McLaughlin, D. Pellauer. The University of Chicago Press, 1984. Vol. 1. 281 p.

АРТЮХ Поліна,

*магістрантка ОПП «Філософія» філософського факультету
Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла
Драгоманова, Київ*

ФЕНОМЕН ЩАСТЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Всі часи люди намагаються досягти щастя, але мало хто може визначити саме поняття щастя, до якого всі прагнуть. То чи є щастя реальним поняттям чи взагалі фікцією? Чи можна досягти його і що

ж найважливіше для його досягнення? Чи є щастя абсолютно суб'єктивним поняттям для кожної окремої людини або його можна узагальнити і дати конкретне визначення?

Оскільки за час існування людства життя дедалі ускладнюється у всіх його аспектах і існує безліч думок, трактатів, книг з цього приводу, я вважаю, що людство в решті решт заплуталось у всіх наявних варіаціях. Тому я пропоную насамперед звернутись до витоків філософії, до наших пращурів-філософів, які одними з перших намагалися розв'язати проблему щастя і його досягнення. На мою думку, у Стародавньому світі були, звісно, свої життєві труднощі і вони дещо відрізнялися від сучасних, але спосіб життя у ті часи давав першим філософам можливість рефлексії на будь-яку тему без обтяжуючих обставин, без досвіду людства, який вже існує на теперішній час, без обмежень свідомості індивіда і суспільства у сучасному обсязі. Можливо, насамперед людству варто звернути увагу саме на початок філософських міркувань з цього питання. Можливо, всі відповіді існували до нас і потрібно їх виокремити з історії і спробувати зрозуміти не поверхнево, а як істину, дану нам пращурами. Звісно, існує можливість, що сучасному суспільству просто «не підійде» жодна відповідь, зважаючи на розвиток і плутанину думок сьогодення, де у кожного є право висловити власну, навіть якщо відносно буття людства це просто скороминуча маячня.

Якщо задати пряме питання «Чи ти щасливий?» декільком людям, то до мого розчарування, майже ніхто не може твердо відповісти «так». Найбільша кількість відповідей будуть намагатись виправдати і пояснити, чому людина не вважає себе щасливою. І це може бути будь що - нестача часу, матеріальних благ, здоров'я, кохання, самореалізації, політичні та економічні причини, тощо. Мозок так влаштований, що йому доволі легко ввести свідомість в оману відволікаючими, хоча і на перший погляд, дуже важливими для щасливого існування проблемами. То чому насправді більшість людей нещасливі і чи можна це виправити?

Темрява сьогодення, на мою думку, полягає у заплутаності людства і людини. У нескінченності джерел інформації, у відсутності часу у окремої людини на вивчення всіх наявних думок і виокремлення корисних і вартих уваги, зважаючи на плинність життя, а звідси і відмова від пошуків як найпростіше рішення. Але якщо припустити, що найважливіша інформація є у нас з давніх давен, то можна спробувати насправді зрозуміти, як досягти щастя, не копірсаючись у тоннах написаних трактатів на цю тему і оминаючи надбудови до кожної думки.

Починаючи це дослідження, маю надію відшукати істину у філософії тих часів, коли людство тільки починало свій філософський шлях. В даній доповіді ми розглянемо феномен щастя як філософську проблему через призму різних теорій та підходів.

Філософію визначають, як науку про мету і сенс людського життя, про щастя і шляхи його досягнення. Отже проблема щастя є одною з наскрізних для в'сього людства, проходить через всю його історію і має статус «вічної проблеми». Проте кожна історична епоха і досягнутий рівень людського пізнання ставлять, трактують і розв'язують «вічні проблеми» по-своєму. А оскільки Антична філософія мала синкретичний характер, в ній містилося власне філософське знання, яке в зародковій формі утримувало в собі майже всі філософські напрями, що розвинулися пізніше, для вивчення проблеми слід насамперед звернутись саме до вчень філософів того часу.

Під щастям сьогодні розуміють категорію моральної свідомості, що позначає стан повного і тривалого вдоволення від життя загалом. Сучасна етика загальнозначущими умовами досягнення щастя вважає задоволення основних матеріальних потреб, повноту і осмисленість існування людини, спроможність останньої реалізувати власне уявлення про життя в ситуаціях морального вибору, достатній ступінь збіжності актуального стану буття та уявлення про те, яким воно має бути, гармонію внутрішнього світу людини і її зовнішніх стосунків.

У давні часи філософи досліджували природу щастя та його зв'язок з етикою. Погляди на щастя в античній філософії, які були висловлені Сократом, Платоном та Арістотелем, визначили основні аспекти цього поняття для подальших поколінь філософів та мислителів. Давайте розглянемо їх підходи детальніше.

Сократ вважав, що щастя полягає у знанні. Він пропагував ідею, що основою щасливого життя є самопізнання і розвиток моральних якостей. Сократ стверджував, що людина повинна знати саму себе, розуміти свої міркування та дії, щоб досягти істинного щастя, вважав виховання добродетності головною справою кожної людини, а завданням мислення - пошук істини і спрямування людей до блага. Основа добродетності за Сократом - пізнання того, у чому полягає благо. Це робить розум і здатність розуміння визначальними чинниками моралі і виховання. Сократ справив вирішальний вплив на класичну грецьку філософію. Його учні започаткували кілька відомих сократичних шкіл - кініки, каренаїки, мегарики.

Кінічна школа була найвпливовішою з сократичних шкіл і розвивала власні погляди на щастя та життя. Головний принцип кінічного вчення - жити у відповідності до вимог природи, нехтуючи вимогами соціальності як хибними та ілюзорними. Всі життєві зусилля кініків спрямовуються на реалізацію ідеї «ні в чому не мати потреби». Звідси випливає відмова від цінностей і принад, що володіють людиною у суспільстві, а також ідеал самовладання, силою якого людина підпорядковує власне прагнення до насолоди. Найперше благо людини за кініками - це свобода, яка досягається через «слідування природі», вимоги якої засвідчує неупереджений розум.

Кініки відкидали матеріальні блага та високі соціальні статуси як джерела щастя. Вони прагнули до простоти та скромності у житті, вважаючи, що справжнє щастя може бути досягнуте лише через відмову від зовнішніх прагнень. Вважали, що людина повинна бути незалежною від зовнішніх обставин та мати внутрішню міць і стійкість, а вираження думок та переконань без зваження на думку

інших допомагає людині досягти внутрішньої гармонії та задоволення. Кініки підтримували ідею, що щастя може бути досягнуте через усвідомлення і підтримку природного порядку речей.

Узагальнюючи, кініки розуміли щастя як внутрішній стан душі, який досягається через відмову від матеріальних благ, самостійність, внутрішню свободу, відвертість та життя у відповідності з природою. Для них справжнє щастя полягало у відкритості, простоті та незалежності від зовнішніх обставин.

Основу вчення кіренської школи становив гедонізм, який вперше в історії був сформульований і розроблений саме цією філософською школою. Дійсним за кіринаїками є лише те, що кожен переживає як власні стани. Два протилежних полюси цього переживання - насолода і страждання. Одже, люди повинні прагнути першого і уникати другого, але це не означає перетворення людини на безтурботного раба задоволень. Досягнення справжньої насолоди неможливе без здатності самовладання, стриманості, подолання шалених пристрастей, а сліпа жага насолоди здатна принести лише страждання. Кіренаїки не обмежували задоволення тілесними відчуттями, надаючи великого значення насолодам душі - дружбі, повазі, вдячності, любові. Погляди кіренської школи мали значний вплив на філософію Епікура, в якій уникання страждань та їх відсутність стає головною метою життя і ототожнюється з насолодою.

Кіренаїки вважали, що щастя полягає в насолодах та відсутності болю. Вони стверджували, що головна мета життя полягає в досягненні задоволення та уникненні страждань. Кіренаїки підтримували ідею моментального задоволення як основного джерела щастя. Вони вважали, що людина повинна максимально насолоджуватися життям в кожному моменті, не відкладаючи насолоду на майбутнє. Кіренаїки вважали, що щастя полягає в відсутності страху та тривоги. Вони прагнули до усунення будь-яких факторів, які можуть викликати тривогу або незадоволення, та стверджували, що це допоможе досягти максимального щастя.

Кіренаїки підтримували ідею самопізнання та внутрішнього спокою як основи щасливого життя. Вони вважали, що людина повинна розуміти свої власні потреби та прагнення, а також бути у гармонії з собою.

Отже, для кіренаїків щастя полягало в насолодах, відсутності болю та страху, моментальному задоволенні та внутрішньому спокої. Вони прагнули максимально насолоджуватися життям і уникати будь-яких форм страждань чи незадоволення.

Мегарики розвивали свої власні погляди на феномен щастя, які дещо відрізнялися від підходів інших філософських шкіл свого часу. Мегарики вірили в те, що щастя може бути досягнуте лише шляхом віддалення від зовнішніх справ та прагнень. Вони вважали, що істинне щастя полягає в усвідомленні внутрішньої спокою і мирного стану душі, а не у насолодах або матеріальних благах. Мегарики вважали, що прагнення до зовнішніх цілей, таких як багатство, слава чи влада, може призвести до нещастя та страждань. Вони пропагували внутрішню незалежність та відмову від зовнішніх впливів. Мегарики підтримували ідею аскетизму та внутрішнього контролю, що полягає у стриманості від зовнішніх стимулів та прагненні до внутрішнього спокою та гармонії. Для мегариків важливою складовою щастя була етична поведінка та моральні принципи. Вони підтримували ідею справедливості, чесності та доброчесності як ключових аспектів щасливого життя.

Мегарики розуміли щастя як внутрішній стан душі, який досягається через внутрішній контроль та віддалення від зовнішніх прагнень і впливів. Вони прагнули до внутрішнього миру та спокою, які, на їхню думку, є справжнім джерелом щастя.

Платон, один з найвидатніших давньогрецьких філософів, також мав свої власні погляди на феномен щастя. Його концепція щастя в основному виражалася через його ідеї про ідеальну державу та внутрішній розвиток людини.

Платон вважав, що щастя досягається через розвиток доброчесності та мудрості. У своїй діалогічній роботі "Держава" він описує ідеальну державу, де правитимуть філософи-мудреці, які

керуються розумом та етичними принципами. Платон розглядав щастя як стан душі, який досягається через використання розуму та моральних якостей. На його думку, справжнє щастя полягає в гармонії між розумним і раціональним розвитком душі та фізичним здоров'ям тіла. Він підтримував ідею, що душа повинна керувати тілом і витіснити його прагнення. Платон вважав, що пізнання істини є важливою складовою щастя. Він стверджував, що людина повинна прагнути до усвідомлення вічних ідей та істинних цінностей, які ведуть до духовного розвитку і задоволення. У своїх роботах Платон підкреслював важливість справедливості та гармонії у досягненні щастя. Він вважав, що людина повинна жити в гармонії зі своїм оточенням та спільнотою, дотримуючись етичних принципів та взаєморозуміння.

Отже, для Платона щастя полягало в розвитку добродетності, мудрості, пізнанні істини та гармонії між душею та тілом. Він підтримував ідею справедливості та гармонії у відносинах між людьми та внутрішню гармонію душі як ключі до щасливого життя.

Арістотель розглядав щастя як головну ціль людського життя. Він вважав, що щастя досягається через розвиток власних здібностей та моральних якостей. У своїй праці «Нікомахова етика» Арістотель визначає щастя як «діяльність душі у відповідності до високих вірностей».

Арістотель визначає вище людське благо як щастя (евдемонію), але не всяке, а тільки добродетельне, добре. Евдемонічний пік щастя досягається за дотримання споглядального життя, тобто в заняттях філософією.

Арістотель вважається одним з головних засновників евдемонізму — філософської концепції, яка стверджує, що головною метою людини є досягнення щастя і благополуччя. Давайте розглянемо детальніше, які ідеї та концепції Арістотеля визначили основні принципи евдемонізму.

Для Арістотеля щастя (евдемонія) було найважливішою ціллю людського життя. У своїй праці «Нікомахова етика» він пише, що «щастя — це саме по собі саме бажане і завершене». Арістотель

вважав, що всі наші дії і прагнення насправді спрямовані на досягнення щастя.

Арістотель стверджував, що щастя досягається через розвиток власних здібностей та моральних якостей. Він вважав, що людина повинна проживати етичне життя, керуючись розумом та моральними принципами. Для Арістотеля важливими були доброчесність, мудрість та справедливість.

У своїй етиці Арістотель розвинув поняття «золотої середини», яке відображає ідею, що щастя досягається через збалансований підхід до життя, уникання екстремів та вибір оптимального шляху.

Арістотель вважав, що щастя досягається через активну діяльність та взаємодію з іншими людьми. Він підкреслював значення суспільства та спільної діяльності для досягнення істинного щастя. За Аристотелем, дружба - сама по собі благо, одна з найнеобхідніших чеснот, «набута якість душі».

Евдемонізм визнає щастя (евдемонію) як головну мету людського життя. Людина прогнозує досягнення щастя через розвиток своїх здібностей та відносини з оточуючим світом.

Евдемонізм вважає, що щастя досягається через моральний розвиток і доброчесність. Людина повинна керуватися моральними принципами та вчинками, щоб досягти справжнього щастя. Евдемонізм підкреслює важливість розуму та мудрості для досягнення щастя. Людина повинна розвивати свій розум і використовувати його для усвідомленого вибору шляхів досягнення щастя. Евдемонізм враховує важливість соціальних відносин та спільноти для досягнення щастя. Людина має бути взаємодійною з іншими та знаходити задоволення в соціальних відносинах. Евдемонізм підтримує ідею збалансованого життя, уникання екстремів і прагнення до золотого середини. Людина повинна шукати гармонію в усіх аспектах свого життя, щоб досягти щастя.

Ці засади становлять основу евдемонізму і визначають його основні принципи та підходи до життя та досягнення щастя.

Арістотель заснував евдемонізм, розвинувши ідею щастя як головної цілі життя та визначивши ключові принципи для його

досягнення. Його концепції моральності, розумної середини та активної діяльності залишаються важливими дотепер і надихають на дослідження та розвиток філософії етики та щастя.

Епікур розвинув власну версію евдемонізму, яка отримала назву епікуреїзм.

Епікур вважав, що головною ціллю людини є досягнення насолоди та відсутність болю. Він вважав, що насолоди, які приносять фізичне, емоційне та розумове задоволення, є основою справжнього щастя. Для досягнення щастя важливо вміти контролювати свої бажання та уникати надмірностей. Він підкреслював важливість розумного вибору насолод та стриманості від тих, що можуть призвести до негативних наслідків. Дружба та взаємодія з іншими людьми за Епікуром є важливими складовими щастя. Він підтримував ідею спільноти, де люди діляться насолодами та підтримують один одного у досягненні щастя. Розум та мудрість є ключами до розуміння та досягнення справжнього щастя. Епікур підкреслював важливість розумового розвитку та усвідомленого вибору шляхів досягнення насолоди.

У вченнях Епікура евдемонізм виявляється через акцент на насолодах як головній меті людського життя та на стриманості від надмірностей, які можуть завдати шкоди щастю.

Від часів Аристотеля евдемонізм продовжував впливати на філософські думки через різні історичні періоди. У середньовіччі та ренесансі він був переосмислений у контексті християнської та гуманістичної традицій. У Просвітництві евдемонізм знову знайшов визнання, зокрема у філософії ідеалізму. В сучасній філософії і психології евдемонізм також має свої віддзеркалення, зокрема у розвитку позитивної психології та теорії щастя.

Феномен щастя відображає складність та багатогранність людського досвіду. Протягом історії філософії і культури, різні теорії та підходи спробували розкрити його сутність. Незважаючи на різноманітність поглядів, поняття щастя залишається центральним елементом людського буття, що продовжує зацікавлювати філософів та дослідників усіх часів.

Щастя для античних мислителів було важливим поняттям, яке визначало суть і мету людського існування. Вони підкреслювали значення моральних якостей, розвитку розуму та знань для досягнення справжнього щастя. Їхні погляди залишаються важливими дотепер і надихають філософів та дослідників усього світу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Філософський енциклопедичний словник - К. : Абрис, 2002. - 742с.
2. Аристотель. Нікомахова етика. / Аристотель. - К.: Аквілон-Плюс, 2002. - 479с.
3. The basics of philosophy. - <https://www.philosophybasics.com>
4. Л. Афанасьєва, Р. Олексенко ФЕНОМЕН ЩАСТЯ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ - Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2019. Випуск 22, с. 16-22 Visnik of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies. Issue 22, p. 16-22.
5. Шипілова О.Е., ЩАСТЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ЕТИЧНА КАТЕГОРІЯ: ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ. УДК 177.7. III Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Філософські та культурологічні проблеми людства очима студентства».
6. Меленко С. Г. Сократівський поворот у давньогрецькій філософії – етичне та соціальне вчення як "центр" філософії права [Електронний ресурс] / С. Г. Меленко // Філософські та методологічні проблеми права. - 2013. - № 1-2. - С. 165-174.
7. Костроміна Г. М. Від Сократа до Арістотеля: удосконалення людини через пізнання і знання [Електронний ресурс] / Г. М. Костроміна // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. - 2012. - Вип. 4(2). - С. 84-89.
8. Дойчик М. В. Ідея гідності людини у сократичних діалогах Платона [Електронний ресурс] / М. В. Дойчик // Гілея: науковий вісник. - 2015. - Вип. 102. - С. 305-309.

9. Луц У. І. Евдемонізм та гедонізм крізь призму сучасної західної філософії [Електронний ресурс] / У. І. Луц // Гілея: науковий вісник. - 2018. - Вип. 130. - С. 264-268.

10. Пустова Т. О. Філософія "сенсу життя": антична версія [Електронний ресурс] / Т. О. Пустова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. - 2010. - Т. 18, № 20(2). - С. 33-38.

11. Туренко В. Е. Погляд на феномен любові античних скептиків та епікурейців: компаративний аналіз [Електронний ресурс] / В. Е. Туренко // Мультиверсум. Філософський альманах. - 2015. - Вип. 3-4. - С. 109-118.

12. Дяченко М. В. Роздуми Епікура, Сенеки і Ламетрі про щасливе життя [Електронний ресурс] / М. В. Дяченко // Культура України. Серія : Культурологія. - 2019. - Вип. 64. - С. 18-30.

13. Ахутін А. Аристотель і аристотелізм: 2400 років по тому / А. Ахутін, А. Баумейстер, О. Білий, А. Васильченко, О. Гомілко, В. Жулай, В. Звіядковський, В. Козловський, М. Попович, С. Пролеєв // Філософська думка. - 2016. - № 5. - С. 6-26.

14. Плотніков С. А. Питання про щастя. — 2012 // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед. науки.

15. Матвієнко Ф.П. Антична філософія (від Мілетської школи до Арістотеля) [Текст] : [Метод. вказівки] / Ф. П. Матвієнко ; Уманський держ. педагогічний ун-т ім. П.Тичини. - К. : Товариство "Знання" України, 2000. - 39 с. - ISBN 966-618-084-7

16. Розова, Т.В. Філософія Платона [Текст] / Т. В. Розова, Л. В. Чорна // Розова Т. В. Людина. Культура. Філософія (проблема людини в європейській філософії) : підручник для виклад., аспір., студ. вищ. навч. закладів / Т. В. Розова, Л. В. Чорна. - Київ ; Одеса : Освіта України, 2015. - Кн. 1. - С. 20-22 . - ISBN 978-617-7111-98-5

17. Розова, Т. В. Аристотель як систематизатор античної думки [Текст] / Т. В. Розова, Л. В. Чорна // Розова Т. В. Людина. Культура. Філософія (проблема людини в європейській філософії) : підручник для виклад., аспір., студ. вищ. навч. закладів / Т. В.

Розова, Л. В. Чорна. - Київ ; Одеса : Освіта України, 2015. - Кн. 1. - С. 23-27 . - ISBN 978-617-7111-98-5

18. Розова, Т. В. Філософія еллінізму [Текст] / Т. В. Розова, Л. В. Чорна // Розова Т. В. Людина. Культура. Філософія (проблема людини в європейській філософії) : підручник для виклад., аспір., студ. вищ. навч. закладів / Т. В. Розова, Л. В. Чорна. - Київ ; Одеса : Освіта України, 2015. - Кн. 1. - С. 27-31 . - ISBN 978-617-7111-98-5

ГОНЧАРЕНКО Катерина,

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
УДУ імені Михайла Драгоманова*

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛА У ВСТАНОВЛЕННІ «ПОЛІТИКИ ІСТИНИ»

Свого часу Карл Мангайм завважував, що відстоювати цінності та норми у суспільстві, а відтак і впливати на їх формування - це місія вільних інтелектуалів. Тут ми маємо одразу визначити, що під інтелектуалом ми будемо розуміти особистість, яка попри всі обставити та ситуації буде *керуватися розумом й повсякчас застосовувати саме його*. Інтелектуал спроможний не піддаватися впливу адміністративно-політичних, економічних та іншого роду маніпуляцій. Адже *зосереджує свої зусилля на розгортанні критичного дискурсу і творенні нових смислів та ціннісних орієнтирів* суспільного розвитку. Це й буде провадження «політики істини»: інтелектуал обстоює об'єктивні, наукові істини та намагається бути учасником формування їх на рівні суспільства, а не залишатися стороннім спостерігачем.

Проте, проблеми, з якими стикається наше сьогодення полягають у тому, що інтелектуали покладають свої зусилля на химерні та ілюзорні вектори буття. Вони ж або підкоряються популістським тенденціям, або консервуються в своїх власних «бульбашках». Інтелектуала на сьогодні замінила «тубільна інтелігенція», що